Voice of the Village

Duh zavičaja
Dijalog sa dijasporom

A hely szelleme
Kapcsolattartás az elszármazottakkal

Ada, Bečej / Óbecse, Lajosmizse, Temerin

Magyarország-Szerbia
IPA Határon Átnyúló Együttműködési Program

Mađarska-Srbija
IPA prekogranični program

Hungary-Serbia
IPA Cross-border Co-operation Programme

A projekt az Európai Unió társfinanszírozásával valósul meg

Projekat sufinansira Evropska unija

The project is co-financed by the European Union

Dear Visitor!
I would like to present exhibition catalog of our new project the Voice of the Village.

Kedves Érdeklődő!
Tisztelettel ajánlom figyelmébe a Voice of the Village – Kapcsolattartás az elszármazottakkal elnevezésű projektünk vándorkiállításának a katalógusát.

Dragi Posetioče!
Predstavljam Vam katalog naše putujuće izložbe koja je realizovana u okviru projekta Voice of the Village – dijalog sa dijasporom.

Project manager / Projektvezető / Vođa projekta:
Schwertner János • kfte@kfte.hu

Lead Beneficiary / A projekt végrehajtó szervezete / Izvršna organizacija projekta: Academic Society for the Development of the Micro-regions / Kistérségek Fejlesztéséért Tudományos Egyesület / Naučno udruženje za razvoj mikroregija || www.kfte.hu || Association president / Elnök / Predsednik: Schwertner János || Project Partner / Projektpartner / Partner projekta: Vajdasági Magyar Művelődési Intézet / Zavod za kulturu vojvođanskih Mađara / Institute for Hungarian Culture in Vojvodina || www.vmmi.org || VoV website / A projekt honlapja / Veb-sajt projekta: **www.vov.vmmi.org**

InfoPoints / InfoPontok / InfoTačke: **Ada** (Fáy Marianna • mariannafay@gmail.com), **Bečej** / **Óbecse** (Károlyi Ervin • karolyiervin@gmail.com), **Lajosmizse** (Guti Istvánné • guti@lmizsekultura.hu), **Temerin** (Nádi Karolina • nadikarolina@gmail.com)

BEVEZETŐ GONDOLATOK

A Magyarország–Szerbia IPA Határon Átnyúló Együttműködési Program támogatásával megvalósuló *Voice of the Village* című projekt (Application ID: HU-SRB/1002/ 222/033) keretében megrendezésre kerülő vándorkiállítás három vajdasági és egy magyarországi település (Ada, Óbecse, Temerin és Lajosmizse) szellemi kisugárzását (ember és táj), épített örökségének szépségét (kő), valamint a közösségi tudás és közösségi fikció (múlt, jelen, jövő) erejét igyekszik a vizualitás és a szavak segítségével megjeleníteni és kifejezni; valójában azt a lírai üzenetet képileg újrafogalmazni, amelyet Szűgyi Zoltán adai születésű, ma Budapesten élő költő *A magad helyén* című versében így öntött szavakba:

Ha magadba zártad a tájat,
a kertet, az udvart, a házat,
az utat, a folyót, a fákat,
magadban hordod otthonod.

Otthon vagy.
Otthon vagy minden hangban.
Otthon.
A szólásra kész harangban.

Ha magadba zártad a léted,
őseid, mind, élő-holt néped,
s nem is csak fiad,
szülőd, asszonyod-férjed,

magadban hordod otthonod.

Otthon vagy.

Otthon.
Őszben, nyárban, télben.

Otthon a tavaszi ébredésben.
Otthon vagy teljességben.

Ha magadba zártad kereszted,
magadban hordod Krisztust.
Akkor otthon vagy Istenben.
Otthon. Vele. Mindenben.

Akkor otthon vagy:
a magad helyén.

Akárha maradtál,
akárha elmentél.

A vándorkiállítás Adán 2012. június 30-án, Temerinben július 21-én, Óbecsén augusztus 3-án, Lajosmizsén pedig augusztus 20-án nyílik meg. Az eseménysor az első állomása annak a mozgósító aktivitássorozatnak, amely arról akar minden érintettet (önkormányzatok, civilek stb.) meggyőzni, hogy lehet és kell az elszármazottakkal egy minőségében és intenzitásában erősebb kapcsolattartást kiépíteni és működtetni.

ADA

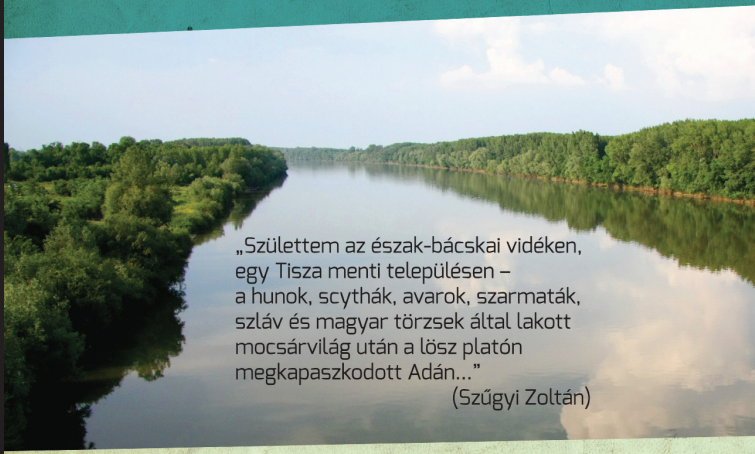

„Születtem az észak-bácskai vidéken,
egy Tisza menti településen –
a hunok, scythák, avarok, szarmaták,
szláv és magyar törzsek által lakott
mocsárvilág után a lösz platón
megkapaszkodott Adán…”
(Szűgyi Zoltán)

Tél a strandon Zima na štrandu Winter on the Beach

Alföldi táj Pejzaž ravnice Lowland Landscape

Ada Kelet-Bácska középső részén, a Tisza folyó jobb partján terül el.

Rövid története

A mai Ada környékén a középkorban több település is létezett. A maitól északnyugatra terült el Asszonyfalva; de ezen a környéken feküdt még Bánfalva és Kisad is. Asszonyfalvától keletre volt Pezer (Peszér) falu, amely 1440-ben Brankovics György szerb despota birtokában volt. A mohácsi csatavesztés után ezek a lakóhelyek eltűntek. A török pusztítás elől menekülve a lakosság a mocsárvilágból és nádasokból kiemelkedő domborulaton talált menedéket. A sziget védelmet nyújtott a rászorulóknak, ezért itt egy új települést hoztak létre, amelyet a török Hadának nevezett el, ami magyarul szigetet jelent.

1690-ben a nagy szerb vándorlás idején az Arsenije Čarnojević pátriárka vezette szerb népesség egy része Ada környékén telepedett le. Idővel a falu neve is Osztrovóra változott. A török kiűzetése után a többi Tisza menti helységgel együtt a tiszai határőrvidék része lett.

A katonai határőrvidék felszámolásával a szerb határőrök elvesztették kiváltságaikat, így tömegesen vándoroltak ki Oroszországba II. (Nagy) Katalin hívására. Az Udvari Kamara, hogy munkaerőt biztosítson, megkezdte Osztrova betelepítését katolikus vallású népességgel. A betelepítés első hullámában, 1763-ban főleg magyarok, szlovákok, bunyevácok és zsidók érkeztek erre a vidékre, ahol már a XIX. század elején virágzásnak indult a kisipar. Ada 1835-ben kapott vásártartási szabadalmi levelet, a következő évben pedig mezővárosi rangot. A Tisza menti koronakerület mezővárosává vált, és mint szabad kereskedelmi központ címerrel is büszkélkedhetett.

A dualizmus korában (1867–1918) újabb lendületet kapott fejlődése, jelentősen megnövekedett a lakosok száma, amihez hozzájárult a folyószabályozás, a

gőzhajóállomás, a közúti és vasúti forgalom, a postahivatal felépítése. Kultúrkörök és olvasókörök alakultak gazdag könyvválasztékkal.

A trianoni békeszerződésig Bács-Bodrog vármegye Zentai járásához tartozott, 1918-tól az SZHSZ Királyság része lett. Jelentősebb fejlődés a II. világháború után kezdődött el ismét elsősorban a mezőgazdaságban, az iparban és a kisiparban. Hagyományosan fejlett és erős a magánszektora. Különösen a kisipar tölt be nagyon fontos szerepet a település gazdasági életében.

Templomok

A város központjában találjuk a Szentháromságnak szentelt és 1795-ben épült **katolikus templom**ot. A templombelsőt freskók, képek, üvegablakok díszítik. A szentély központi részén látható a Szentháromságot ábrázoló oltárkép, Franz Maurer német festő alkotása (1795). A templom különlegességének számít az 1874-ben épített félkör alakú nagykórus, az ún. galériakórus. A templom igazi érdekessége azonban a kovácsoltvasból készült, rácsos szerkezetű toronytető. A régi torony egy Szent István-napi vihar során megrepedt és életveszélyessé vált, ezért le kellett bontani. Az 1972-ben vasidomokból készült modern „csipkés" torony a városközpontnak különleges, rendhagyó hangulatot kölcsönöz. A templom egyik üvegmozaikja Kapisztrán Szent Jánost ábrázolja, akihez egy helyi legenda is kapcsolódik. Kapisztrán keresztes hadakat szervezett 1456-ban Hunyadi János megsegítésére, Nándorfehérvár megvédése érdekében. A keresztes sereggel a szegedi alsóvárosi templom melletti pusztáról indult a Tisza mentén dél felé. Első pihenőjét az adai nagyfa alatt tartotta. A fekete nyárfa akkor kétszáz éves lehetett. Manapság már csak képek őrzik emlékét, de feltételezések szerint, amikor kivágták, több mint hétszáz éves lehetett.

Római katolikus templom Rimokatolička crkva
A Roman Catholic Church

Pravoszláv templom Pravoslavna crkva
An Orthodox Church

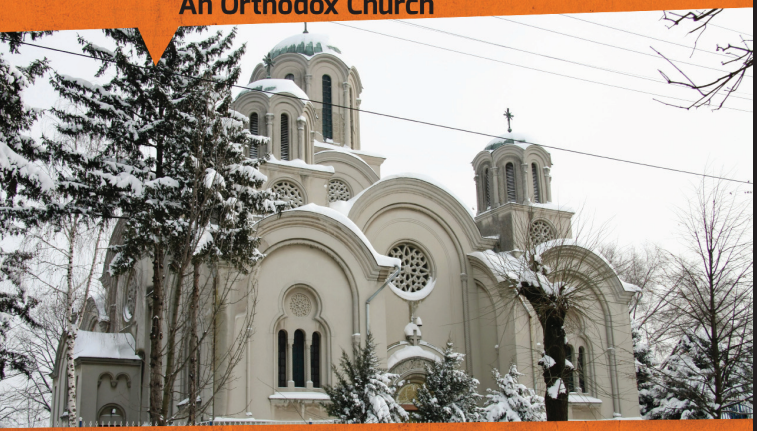

Régi adai házak Stare kuće Old Houses of Ada

Szarvas Gábor (1832–1895)

„vasat a rossznak!"
zárt ë

„Születtem 1832. március 22-én Adán, Bács megyében, anyámtól. Apám törvényes, céhbeli kovács volt, anyám kovácsné. Laktunk a nagy kocsmának vizávi, melynek bora, amint emlékszem, híres volt Tisza-víz-ízéről."

MAGYAR NYELVŐR

A Magyar Tudományos Akadémia Magyar Nyelvi Bizottságának folyóirata
Az internetes változatot a Soros Alapítvány támogatja

- Impresszum
- A legfrissebb szám
- Archívum
- Szerzőink figyelmébe
- A világhálón elérhető számok összevont tartalomjegyzéke
- Abstracts in English
- Olvasóinkhoz!
- Technikai információk
- Visszajelzés

Moholy-Nagy László (1895–1946)

„Csak ami a saját élmények egészéből kikristályosodik, csak az lesz az ember igazi építőanyaga."

„Nem a tárgy, az ember a cél."

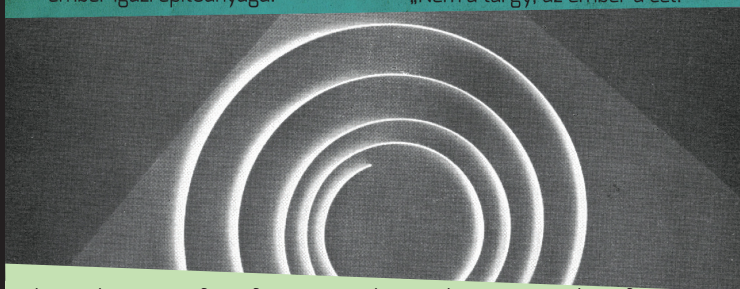

konstuktivizmus, fény, fotogram
konstruktivizam, svetlost, fotogram
Construktivism, Light, Photogram

Az első szerb ortodox templom 1760-ban épült Gyümölcsoltó Boldogasszony tiszteletére, de az 1848–1849-es szabadságharc idején leégett. A város másik nevezetes szakrális építménye az előző helyén 1926-ban épült és **Jézus mennybemenetelének tiszteletére épített templom** lett. A tervező a középkori szerb építészet nyomdokain haladva öt kupolával ellátott templomot alkotott. A csodálatos, misztikus hangulatú templombelső Žarko Milinov munkája. A régi templom barokk stílusban készült szentképfalának felújítása Novak Radonjićnak köszönhető.

A város harmadik nevezetes temploma a **zsinagóga** volt, amely szintén a főutcán kapott helyet, de sajnos lebontották. Helyén csupán egy kurta szövegű emléktábla utal az egykori díszes zsidó egyházi épületre: „Itt állt a zsinagóga 1790–1973."

Szarvas Gábor (1832–1895)

10 Szarvas Gábor nyelvész, a magyar nyelvművelés megteremtője országos hírnévre elsősorban nyelvészeti munkásságával tett szert. A Magyar Tudományos Akadémia a magyar nyelv kutatását és művelését szolgáló folyóirat vezetésére őt kérte fel. Így indult 1872-ben a *Magyar Nyelvőr*. Az új folyóirat ügyének megnyerte a magyar nyelvtudomány legkiemelkedőbb kutatóit: Simonyi Zsigmondot, Szinnyei Józsefet, Munkácsi Bernátot. Lankadatlanul küzdött a magyartalan szóalkotások ellen, és kiváló etimológiai cikkeket írt. Az idegenszerű fordulatok és az erőszakos nyelvújítás ellen egész munkássága alatt keményen küzdött. Kutatásai révén tisztázta a nyelvújítás határait. Budenz Józseffel és Szilády Áronnal szerkesztette a *Nyelvemléktár* I–III. kötetét (Budapest, 1874–1875). *A magyar igeidők* című munkájával (1872) akadémiai díjban részesült. Simonyi Zsigmonddal közösen szerkesztette a *Magyar nyelvtörténeti szótár*at. A Magyar Tudományos Akadémia levelező, majd rendes tagjává választották.

Moholy-Nagy László (1895–1946)

A XX. századi avantgárd művészet kiemelkedő alakja. Radikálisan kísérletező művészegyéniség volt, aki otthonosan mozgott a festészet, a szobrászat, a fotó- és a filmművészet, de az ipari formatervezés, a látványtervezés és a reklám területén is. Meghatározó jelentőségű képzőművészeti, elméleti és pedagógiai munkássága, fényképei, filmjei és nevétől immár elválaszthatatlan fotogramjai átformálták a művészetről való gondolkodást. Moholy-Nagy László sokoldalú tevékenységében a fény volt az a központi rendezőelv, amely festményeit, szobrait, kollázsait, fényképeit, filmjeit, tipográfiai munkáit, színházi díszletterveit egyaránt meghatározta. A fényképészetben nem a valóság tökéletes leképezésének eszközét látta; meggyőződése volt, hogy a fotó és a film új művészi lehetőségeket tartogat a modern ember számára, és végre felszabadít a valóságutánzás kényszere alól. A Bauhaus egész életét meghatározó élménynek bizonyult. Az élet teljességét átfogó, hierarchiától mentes, minden ember számára elérhető és művelhető tevékenységnek tekintette a művészetet, és mélyen hitt annak pedagógiai szerepében.

Sterbik Árpád (1979)

Adai kézilabdakapus, 2005-ben a világ legjobb kézilabdázójának választották. Pályafutását az Ada Kézilabdaklubban kezdte. 2001-ben a Fotex Veszprém csapatához igazolt, amellyel háromszor nyerte meg a magyar bajnokságot és háromszor a magyar kupát. A Veszprémmel a nemzetközi porondon 2002-ben EHF Bajnokok Ligája ezüstérmet szerzett. 2004-ben klubot váltott, a spanyol BM Ciudad Real együtteséhez igazolt, ahol további serlegeket gyűjtött be. A szerb válogatott kapujában kétszer lett világbajnokságokon bronzérmes: 1999-ben és 2001-ben. 2002-ben az év magyar kézilabdázójának választották.

Sterbik Árpád, a világ legjobb kézilabdázója (2005)

RK Ada, Fotex Veszprém, BM Ciudad Real

Novak Radonić (1826–1890)

Devojka sa kanarincem (1858)

Radivoj Popović (1879–1944)

„Pesma nas je održala njozi – hvala!”

Szarvas Gábor Nyelvművelő Napok

Novak Radonić Képzőművészeti Szimpózium
Likovni simpozijum „Novak Radonić” Novak Radonić Fine Arts Symposium

Az adai derbi Derbi u Adi The Derby of Ada

Novak Radonić (1826–1890)

Moholon született. Tanítói Nikola Aleksić, valamint Petar Pilić voltak. Jó barátság fűzte Đura Jakšićhoz. Az általános iskola után tanulmányait Szegeden folytatta. Királyi ösztöndíjasként a bécsi Képzőművészeti Akadémián szerzett oklevelet. Az Itáliában eltöltött idő nagy hatással volt a fiatal alkotóra: megismerkedett az olasz festészeti hagyománnyal, és tanulmányozta a kortárs képzőművészeti irányzatokat is. Festészetére az európai realizmus éppúgy jellemző, mint a romantika. A korszakra jellemzően portré- és ikonfestő, alkotásai az adai, a moholi és a szenttamási szerb pravoszláv templomban, illetve a Szerb Matica Galériájában tekinthetők meg. Művészi pályája későbbi szakaszában mély alkotói válságba jutott, értéktelennek tartotta műveit, ezért új művészeti terület, a szépirodalom felé fordult, és írni kezdett.

Radivoj Popović (1879–1944)

Radivoj Popović a XX. század első felében kiemelkedő szerepet töltött be Ada művelődési életében. Az adai szerb énekkórus vezetőjeként 1904-től számos elismerést és díjat nyert. Szervezőtehetségének köszönhetően sokan csatlakoztak a dalkörhöz, és jó kapcsolatokat ápolt a nagykikindai és belgrádi művelődési egyesületekkel. Karvezetőként, kiváló énekesként, zongoraművészként és zeneszerzőként is elismerést vívott ki magának.

Szarvas Gábor Nyelvművelő Napok

A Szarvas Gábor Nyelvművelő Egyesület minden évben a rendezvénysorozat keretében tudományos tanácskozást és diákvetélkedőt szervez az anyanyelv ápolása, védelme, a helyes nyelvhasználat segítése és az anyanyelvi műveltség erősítése végett. A szakmai és tudományos rendezvényeken kívül az egyesület nyelvművelő előadások, tanácskozások, nyelvi táborok, irodalmi estek, író-olvasó találkozók megszervezésével, előkészítésével is foglalkozik.

Novak Radonić Képzőművészeti Szimpózium

A festőtábort 1995-től több éven át a moholi Novak Radonić Általános Iskola rendezte meg, később az adai Szarvas Gábor Könyvtár vette át a tábor irányítását. 2006-tól visszakerült eredeti helyére, Moholra, ahol Barna Kolozsi Valéria vezetésével nyaranta nyugodt körülmények között kerül sor a helybeli és külföldi hivatásos festőket befogadó tábor megrendezésére. A tábor ideje alatt minden évben kiállítást rendeznek az előző év alkotásaiból.

Az adai derbi

Ada minden év augusztusában nemzetközi lóversenynek ad otthont. A jelentős jutalommal járó tornára a hazai hajtók és ügetőmének mellett Magyarországról, Romániából, Szlovéniából és Horvátországból is érkeznek résztvevők. Az egész napos, látványos rendezvényen vásári hangulat (kirakodóvásár, lacikonyha, sörsátor stb.) várja a vendégeket.

Bečej / Óbecse

„»Wekerle csinálta a zsilipet Türr Istvánnal
A Tisza mente népének dolgos keze által.«"
(Pap József)

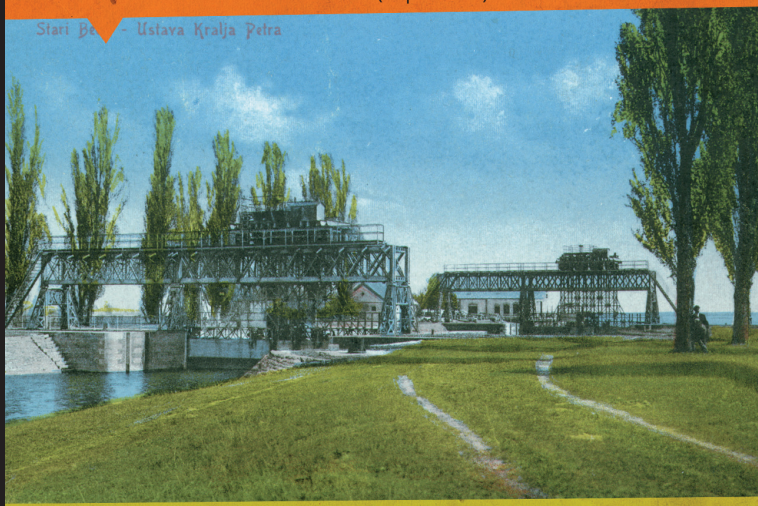

„...kékítőt old az ég vizében."

Óbecse Vajdaság szívében fekszik. A város a Tisza jobb partján, a Tisza mente középső szakaszán épült fel, és kedvező földrajzi fekvése kitűnő lehetőséget teremtett fejlődésének. Óbecse jellegzetes Tisza-parti kisváros, melyet kiváló, „zsíros" bácskai fekete föld vesz körül. A községhez a városon kívül még Bácsföldvár, Péterréve, Pecesor, Drea és Csikéria tartozik.

Rövid története

Óbecse első írásos nyoma 1091-ből származik, az akkori tiszai révek közül az egyik legjelentősebb volt. Óbecse török eredetű régi magyar személynév, jelentése: kánya. A másik feltételezés szerint István király 1029-ben járt erre csapataival, és az óbecsei pusztát ekkor ajándékozta a Beche és a Gregor nevű francia családnak. Az óbecsei vár első említése 1238-ból való, amikor IV. Béla király a székesfehérvári szerzeteseknek adományozta. A középkorban a vár és a környező város még a Tisza mindkét partjára kiterjedt. Maga a vár egy szigetre épült, a mai Óbecsétől hat kilométerre, a mai Törökbecse közvetlen közelében, ahol katonai egységek, hivatalok, a kikötőben piac, lakóházak, templom és kolostor állt. A mohácsi vész után, 1542-ben a lakosság elmenekült a városból. A török kiűzése után a várat 1701-ben a karlócai béke rendelkezéseinek megfelelően lebontották, de romjai még mindig láthatók a törökbecsei oldalon. Az 1702–1703-ban létrehozott Tisza menti határőrvidéknek és az 1751-ben megalakult a Tiszai koronakerületnek Óbecse lett a központja. Az addig szerbek által lakott városba a magyarok 1757-ben települtek be a Jászságból és a Kiskunságból, 1767-ben pedig újabb magyar telepesek érkeztek a Felvidékről és a Kárpátokból. Jelentős gazdasági fejlődés vette kezdetét a XIX. század elején, amely tovább növelte Óbecse vezető szerepét a Tisza mentén. Ekkor tett szert országos hírnévre a Gerber Nándor vezette sörgyár is.

A Türr István-zsilip

A Türr István-zsilip a Ferenc József-csatorna Tisza felőli torkolatánál épült 1895 és 1900 között. A tervek elkészítésében és megvalósításában Türr István is részt vett. A zsiliprekeszek elektromos meghajtásúak, az ehhez szükséges villamos energiát a zsilip mellett felépített vízerőmű szolgáltatja. A maga idejében az egyik legkorszerűbb építménynek számított az egész világon. A tervezésükben Gustave Eiffel (a párizsi Eiffel-torony, a budapesti Nyugati pályaudvar tervezője) is részt vett. A zsilipek által bezárt víztükör már a századelőn olyan feltételeket biztosított, hogy ott a vízilabdázás hagyományai kialakulhattak. Miután már nagyapáik is éltek e nemes vízsporttal, nem csoda, hogy a volt Jugoszlávia nemzeti válogatottjának gerincét az óbecsei válogatott alkotta.

A Pogácsa

Óbecse központi terén, közkeletű nevén a Pogácsán találjuk a városka legszebb épületeit. A főtér legimpozánsabb épülete a Városháza (1880–1884). Mellette Eufemija Jović bárónő 1894-ben épült palotája áll, melyet a görögkeleti egyházközség emeltetett a bárónő hagyatékából neoklasszicista stílusban. Az 1830-ban épült Szűz Mária Mennybemenetele templomban Than Mórnak két 1855-ben festett festménye is található. Jelentős építészeti alkotás az 1858-ban barokk és klasszicista stílusban épült Szent Györgynek dedikált görögkeleti szerb templom. Az oltárképet Künstner, a kor ismert bécsi művésze készítette, míg az ikonokat a híres szerb festő, Uroš Predić festette. A szerb templom mögött a Műszaki Iskolát találjuk, amely 1703-ban szerb elemi iskolának épült, és a Vajdaság legrégibb ma is működő oktatási intézménye.

Az utca bal oldalán találjuk a Than fivérek emléktáblával megjelölt szülőházát. A patinás épületet Harkai Imre topolyai műépítész tervei alaján eredeti

Pravoszláv templom Pravoslavna crkva
An Orthodox Church

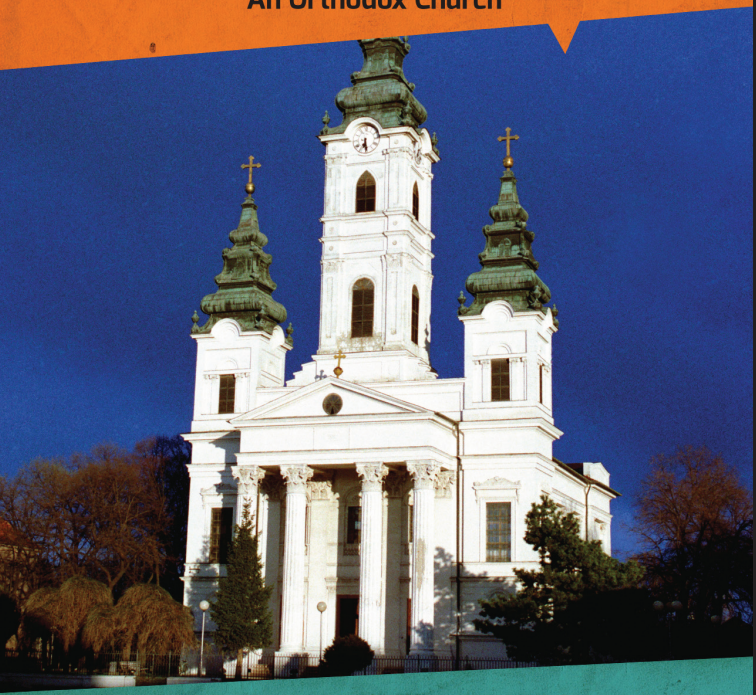

Napsugaras oromzat
Fasada sa motivom sunčevih zraka Sunlit battlement

Ha a kapuk beszélni tudnának...
Kad bi kapije mogle pričati... If gates could talk...

Bogdan Dunđerski (1862–1943)

„Pošto nemam od srca svoga poroda zakonitog, to kao Srbin pravoslavne vere želim da ovaj pravoslavni srpski narod kako duhovno tako i materijalno potpomognem u krajevima Vojvodine, te zato zaveštavam i ostavljam svoj pokretni i nepokretni imetak za večita vremena Matici Srpskoj književno prosvetnom društvu u Novom Sadu...”

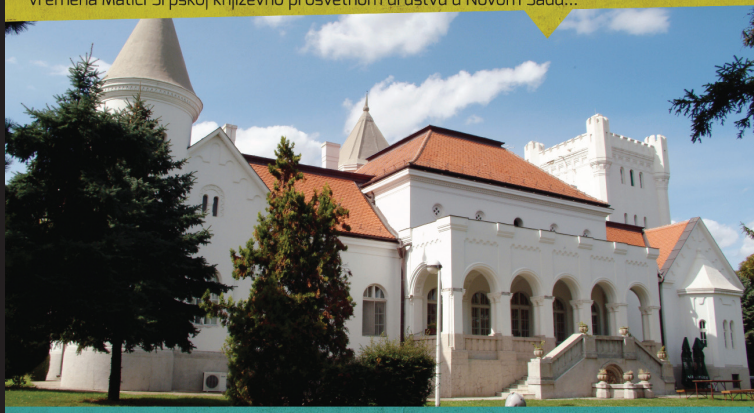

Than Károly (1834–1908)

Than Mór (1828–1899)

„A valóság kiderítésére nem a legkényelmesebb módot, hanem mindig azt választotta, a mely a legbiztosabb bizonyítékokat szolgáltatja, ha az különben sokkal fáradságosabb volt is.”

Dr. THAN KÁROLY.

THAN MÓR.

Az ismert mondás szerint az orosz irodalomban mindenki Gogol köpönyegéből bújt elő. Talán még kevésbé túlzás azt mondani, hogy minden mai magyar kémikus közvetve Than Károly tanítványa. Vajha öröme telne bennünk.

Dicsőséges tavaszi hadjárat (Tápióbicske, 1849. április 4.)

formájában felújították, és művelődési intézményként igyekszik majd a város köz- és kulturális életét fejleszteni, szervezni.

A Than fivérek utca végén a régi Soós-fürdőhöz jutunk, ahol kis termálmedencék mellett olimpiai úszómedence is van, amely arról nevezetes, hogy itt edz az óbecsei vízilabdacsapat, amelyik már Európa-kupát is nyert.

A főutcán található a könyvtár és a múzeum épülete is. A Városi Múzeum 1962 óta működik, két épületében több mint tízezer tárgyat őriznek. Az Óbecsei Népkönyvtár az utóbbi évtizedben a város vezető művelődési intézményévé nőtte ki magát. A Vissy család (Vissy Károly királyi közjegyző volt Óbecsén 1883 és 1920 között) által építtetett (1906–1908) szecessziós stílusú épületet ma ismét régi fényében csodálhatjuk meg.

Napsugaras oromzat

A fűrészelt deszkából készült, úgynevezett napsugaras oromfalú parasztházak a Tisza mentén terjedtek el. A Tisza-vidéki háztípus sajátossága a deszkaoromzat, az itteni magyarság kedvelt motívuma a napsugár.

Ha a kapuk beszélni tudnának…

A Zöldfás és a Plébánia utcán figyelhetünk fel az ún. Einfort-kapukra. Ezek a szép, díszes, fából faragott kapuk a múlt század fordulóján a feltörekvő parasztpolgárság anyagi és társadalmi jólétét hirdették.

Fantast kastélyszálló

A Fantast kastélyszálló az Óbecse és Topolya közötti úton található. A 65 hektárnyi terület magában foglalja a kastélyt, a lovardát, a kápolnát, a kiskastélyt, a parkot és a kiszolgáló épületeket. Bogdan Dunđerski nagybirtokos építette 1919 és 1923 között. Nevét a

tulajdonos Fantast nevű telivér ménjéről kapta. Az egykor alapított lovarda ma is várja a lovaglás szerelmeseit. A kastélyt ápolt park veszi körül. A neobizánci stílusban épült kápolnát 1923-ban építették. Belsejét Uroš Predić ikonjai díszítik.

Than Károly (1834–1908)

Az óbecsei születésű Than Károly még 15 éves sem volt, amikor részt vett a szabadságharcban. A fegyverletétel után gyógyszerészgyakornok volt, majd a bécsi egyetemen tanult, 1858-ban avatták a kémia doktorává. Ezután Heidelbergben Bunsen, Párizsban Wurtz laboratóriumában dolgozott. Amikor 1860-ban a pesti egyetemen magyar oktatási nyelvre tértek át, Thant hívták meg a kémiai tanszékre. Ettől kezdve csaknem fél évszázadon át a magyar kémiatudomány vezető egyénisége volt. Tanítványaiból lettek a későbbi professzorok, a rohamosan fejlődő magyar vegyipar irányítói. Tervei alapján készült el 1872-ben a Trefort-kertben ma is működő kémiai intézet, amely a maga korában világszerte mintaként szolgált. Kiváló szervezőképességét többek között a Magyar Tudományos Akadémia alelnöki, a Természettudományi Társulat elnöki székében is hosszú ideig csillogtatta. Tudósként is világhírre tett szert. 1908-ban ment nyugdíjba, pár hét múlva, július 5-én halt meg Budapesten.

Than Mór (1828–1899)

Than Mór festőművész, a dualizmus korának egyik legismertebb freskófestője volt. Kalocsán járt gimnáziumba, majd Pesten filozófiát és jogot tanult. Tanulmányai mellett Barabás Miklós festőnövendéke volt. Tanulmányait félbeszakította, és az 1848–49-es szabadságharc alatt Görgey mellett lett hadifestő. Később betegsége miatt nem sorozták be a császári seregbe. Már mint jogász egész albumot rajzolt tele

Boja Miklós

Azok a régi szép napok Ta dobra stara vremena Those were the days

Szent István-nap Dan Svetog Stefana St. Steven's Day

Középiskolások Művészeti Vetélkedője

a magyar történelemből merített témákkal, és a szabadságharc után pedig komolyan elhatározta, hogy művészi pályára lép. Bécsbe utazott, ahol Karl Rahl vezetése alatt folytatta tanulmányait. 1855-ben Párizsba, onnan pedig Olaszországba utazott, majd az 1860-as évek elején hazatért, és műtermet nyitott. 1864-től Lotz Károly mellett dolgozott a Pesti Vigadó falképein, majd 1870-től vele együtt készítette a Magyar Nemzeti Múzeum lépcsőházának falfestményeit. 1885-ben Olaszországba költözött, ahonnan 1890-ben tért vissza, hogy titkári állást vállaljon a Képzőművészeti Társulatnál. Így lett 1890 és 1896 között a Nemzeti Múzeum képtárának őre, majd 1896-ban rövid ideig az Országos Képtár igazgatója. Triesztben halt meg.

Azok a szép napok...

A város kiemelkedő sporteseményei a motorkerékpár-versenyek, amelyeket az 1950-es évek elejétől Ivan Kaćanski vezetésével a helyi motorosklub szervezett. Az óbecsei motorkerékpársport legsikeresebb versenyzője Boja Miklós volt, aki két országos (1979, 1980) és számos köztársasági bajnoki címet szerzett, az abbáziai világbajnoki futamon pedig 6. helyezést ért el (1972).

Középiskolások Művészeti Vetélkedője

A Középiskolások Művészeti Vetélkedőjének ötlete az 1966–67-es tanévre vezethető vissza, amelyet az akkori tanárok is felkaroltak, és 1967-től beindult a vetélkedés. Azóta a vajdasági magyar középiskolások legfontosabb, sőt az itteni magyarság egyik legjelentősebb rendezvénye. Bori Imre 1969. május 11-én így írt a *Magyar Szó*ban: „A becsei kezdeményezés pezsgést vitt a középiskolásaink ellankadt szellemi életébe, s nem pusztán tanárokat angazsált, hanem a diákságot is, amely valójában letéteményese az egész szellemi konstitúciónak, s végeredményben rajta áll vagy bukik kultúránk és létünk is a nap alatt." A KMV körzeti versenyeit Óbecsén, Zentán, Újvidéken, Szabadkán, Topolyán, Magyarkanizsán, Zomborban és Nagybecskereken szervezik meg. A döntőt Óbecsén tartják. A szín- és filmművészeti vetélkedő (KSZFV) helyszíne Zenta, a népzenei és néptáncvetélkedőnek (KNV) pedig Temerin ad otthont.

Lajosmizse

Horgásztó (Füzes-tó)

Dózsa György útján beszökött a nyár

Pusztatemplom, naplemente Zalazak sunca Sunset

Lajosmizse Bács-Kiskun megye északi részén, a Duna–Tisza közi homokhátság északi részén, Kecskeméttől 17 km-re északnyugat felé terül el. A város szinte teljes egésze homokra települt. Természeti értékei közé tartozik egy több mint százéves park közepén patinás épületegyüttessel, a Geréby-kúriával, továbbá tíz 120-200 éves kocsányos tölggyel (az egykori pusztai tölgyesek maradványaival), egy-egy 70, illetve 120 éves vadkörtefával, és a mesterségesen létrehozott, pihenőhelyként szolgáló nyolchektáros horgásztóval.

Rövid története

Területén már a bronzkorban éltek emberek. Honfoglaláskori leletek kerültek elő Bene területéről. Az első településeket a tatárjárás után a kunok létesítették, akik szervezetileg hét ún. széket alkottak, ezek egyike volt Mizseszék, amely egyben székkapitánysági székhely is lett. A legenda szerint nevét IV. (Kun) László király utolsó vándorától, a mohamedán Mizsétől kapta. Mizseszék kőtemplommal is rendelkezett, amelynek ma már csak – védett műemlékké nyilvánított – romjai láthatók.

A település Mátyás királlyal való kapcsolatát egy 1469-es oklevél bizonyítja, melyben felmenti a mizsei kunokat a kamarahaszna-adó fizetése alól. A török hódoltság éveiben először Bene, majd Lajos és Mizse is elnéptelenedik, a meghódított területek török tisztek birtokába kerültek, akik ezt a pusztává lett vidéket bérletek formájában hasznosították. Nagykőrösi, kecskeméti gazdák béreltek legelőket, kerteket, majd a török kiűzése után a Habsburg-ház használta a területet. A gazdasági hasznosítás továbbra is bérletek formájában történik, csak az eddigi bérlők mellett ott találjuk Jászberényt is.

1745-ben Mária Terézia engedélyével az eladott területek lakossága az akkori tulajdonosoknak, a Pesti Invalidusoknak a vételárat visszafizette, megváltotta

(redemptio), a területeknek ettől az időtől számítódik a jászokkal és Jászberénnyel való szorosabb kapcsolata. A lakosság növekedésével 1877-ben önálló településsé válik Jász-Lajos-Mizse néven. Az új község lakói legnagyobb részben Jászberényből települtek ki, de érkeztek Jászladányból is betelepülők. A népesség egyre nőtt, 1890-ben már 7000 lakost számlálnak, és határában 539 tanyát. 1895–1896-ban megépül a római katolikus, 1903-ban a református templom.

A község népe mindig is élelmes és életrevaló volt, ezt bizonyítja, hogy a vasúti közlekedés a falu és a főváros között 1889-ben, Kecskemétre 1905-ben indult meg. 1908-ban a településen keresztül köves út épült, az E-5-ös utat 1934 októberében adták át a forgalomnak.

Lajosmizse nevének mai formája 1902-től van érvényben. A népesség magva jászberényi, és ezért sokáig őrizte a jász hagyományokat, gazdálkodási szokásokat, a pusztai élet hagyományait.

A II. világháború idején a községet kiürítették. A falusi lakosság nagy része elhagyta otthonát. A harcok során néhány ház megsérült, több a tűz martaléka lett. Az 50-es évek beszolgáltató, emberidegen rendszere szükségszerűen torkollott Lajosmizsén is forradalmi hangulatba, amelynek halálos áldozatai is voltak.

A konszolidáció éveiben, s azt követően a község földrajzi elhelyezkedésének köszönhetően jelentős fejlődésnek indult, 1970-ben elnyerte a nagyközségi rangot. A városi rangot 1993-ban kapta meg.

Épített örökség

Lajosmizse városának legrégebbi építészeti emléke a XIV. század végén épült **pusztatemplom**. A kora gótikus stílusú templomrom egyszerű, egyhajós, keleten sokszögben záródó. A szentélyben még látható az oltáriszentség elhelyezésére szolgáló fülke. A pusztatemplom és a közeli kis település nagy valószínűséggel az 1591 és 1606 közötti háborúban pusztult el.

Római katolikus templom
Rimokatolička crkva
A Roman Catholic Church

Református templom
Reformatska crkva
A Reformed Church

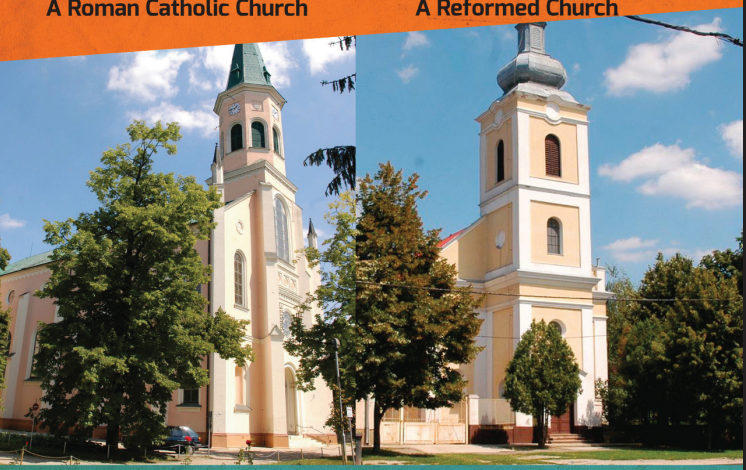

Városháza Gradska kuća The Town Hall

Lajosmizsei Művelődési Ház és Könyvtár
Dom kulture i biblioteka
Community Centre and Library

Benke László

A mesterszakács
Glavni kuhinjski majstor
Masterchef

A frankfurti IKA HOGA szakácsolimpián a regionális csapat vezetőjeként megnyerték a nemzetek nagydíját (1988)

„Az »étkezési kultúra a világot határok nélkül íveli át« és élteti a nemzetet…"

Bessenyei Ferenc (1919–2004)

„a komédiás" – a Nemzet Színésze

„Feri egész életében szerelmes volt. Mindig azt hangoztatta: szerelem nélkül nem érdemes élni."

Geréby család (Geréby-kúria)

A római katolikus templom 1895 és 1896 között épült, és Szent Lajos francia király tiszteletére szentelték fel. A II. világháború alatt súlyos károkat szenvedett, azóta azonban helyreállították. Megtekinthető benne a torinói lepelnek, valamint a Szent Koronának és Lehel kürtjének (jászkürt) a másolata.

A református templom 1902-ben épült, de az összetartó, kis református gyülekezet már 1891-ben létezett. Szűcs Kálmán (1866–1927) volt az egyház alapítója és első lelkipásztora, munkájának köszönhetően erősödött meg a református közösségi élet.

2003. augusztus 20-án ünnepélyes keretek között adták át az új **Városházát**. Az épületet Túri Attila Ybldíjas építész tervezte. A modern, az alföldi építkezési hagyományokat a kortárs architektúrával ötvöző önkormányzati hivatal előtti téren avatták fel Mátyás király mellszobrát, Trischler Ferenc pécsi szobrászművész munkáját.

Lajosmizse Város Művelődési Háza és Könyvtára

1999. augusztus 20-án adták át rendeltetésének az új, modern épületegyüttest, amelynek helyiségei (díszterem, mozi- és színházterem, klubszobák) kiválóan alkalmasak különféle konferenciák, előadások, kiállítások és rendezvények megtartására. A könyvtár 37 000 magyar és idegen nyelvű kötettel, illetve számos napilappal, folyóirattal, online katalógussal, számítógép-használattal várja olvasóit.

Benke László (1948)

Édesanyja hentes és mészáros, édesapja vendéglős volt. 1979-ben mesterszakács, 1980-ban mestercukrász lett. 1988-ban a Frankfurti IKA HOGA szakácsolimpián csapata megnyerte a nemzetek nagydíját. Egyéni kategóriában pedig három aranyéremmel ismerték el munkáját. 1992-ben a Sevillai Világkiállítás

egyik séfjeként üzemeltették a Mátyás Király Éttermet, munkáját a Legjobb Étterem címmel tüntették ki. 1996-ban a Magyar Gasztronómiai Szövetség életműdíjat, az Oscarnak megfelelő Venesz József-díjat adományozott neki szakmai munkájáért. Tizennégy országban népszerűsíti a magyar gasztronómiát. Nemzetközi versenyeken tizenkét nagy aranyérmet kapott. 1998–99-ben a TV2 séfjeként 450 adása volt. 1998-ban Chaine des Rotisseurs lovagja lett ezzel a Nemzetközi Kancellária elismerte szakmai elhivatottságát. 2000-ben szakkönyve jelent meg, valamint több szakácskönyv szerzője.

Bessenyei Ferenc (1919–2004)

A Nemzet Színésze, kétszeres Kossuth-díjas magyar színművész. Nyugdíjba vonulása után lajosmizsei tanyáján élt visszavonultan. Csaknem 80 filmben és megszámlálhatatlan tévéjátékban volt főszereplő. Orgánuma, szuggesztív egyénisége, elementáris erejű szerepformálása, humora, intellektuális ereje kitűnően érvényesült klasszikus hősök megformálásában színpadon és filmen egyaránt. Felesége, B. Élthes Eszter *Férjem, a komédiás* címmel írt róla könyvet (2004).

A Geréby család

A família valamikor 1840 táján költözött Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyébe. 1840. október 8-án kaptak címeres nemességet. Nevüket ekkor változtatták Gerébyre, Ötömösi előnévvel. Ötömösi Geréby Gyula a Lajosmizsei Takarék elnöke volt, emellett okleveles gazdász. Köztiszteletben álló nemes volt, akit a szegények segítőjeként is ismertek. A környező földeken körülbelül 1000 katasztrális holdon gazdálkodott. Hatalmas szőlője és erdei is voltak. Fakó ménesét messze földön legendák övezték. A kúria a család otthonának épült. Az épület eklektikus stílusú, melyben főleg neobarokk és klasszicista elemek dominálnak.

Rimóczi László (grillázs)

Polyák Imre (olimpiai bajnok birkózó)

„Az évszázad birkózója”

Széll Ilona (festő)

Bohém Ragtime Jazz Band-koncert

Főnix Dance lajosmizsei tánccsoport

Gyermekmajális Majski dečiji festival Children's Picnic

Rimóczi László (1977)

A fiatal szakács először hobbi szinten kezdett érdeklődni a grillázskészítés iránt. Később autodidakta módon bővítette tudását, hogy még inkább elsajátítsa az olvasztott cukorba kevert apróra tört mogyoróból, mandulából vagy dióból vékonyra kinyújtva, szobahőmérsékleten megszárított édesség készítésének minden titkát. A Lajosmizsei Napok keretében sikerült megszerveznie élete első önálló grillázskiállítását. Nevét beírta a Guinness Rekordok Könyvébe is a 2700 darabos csupa szív mézeskalácsházzal, amelynek elkészítésében részt vett.

Polyák Imre (1932–2010)

Olimpiai bajnok kötöttfogású birkózó, a Nemzet Sportolója. 1955-ben Kalsruhében aranyérmet nyert a birkózó világbajnokságon. 1958-ban Budapesten, 1962-ben Toledóban megnyerte a birkózó világbajnokságot. 1964-ben a tokiói olimpián – két olimpiai ezüstérem után (Melbourne, Róma) – sikerült a döntőben is győznie. Tizenkétszer országos egyéni bajnok volt. Kétszer csapatban is magyar bajnokságot nyert.

Széll Ilona a budapesti Képző- és Iparművészeti Gimnázium grafikai szakának elvégzése után a Képzőművészeti Főiskola hallgatója, majd három évig Zürichben folytat művészeti tanulmányokat. 1992 óta zürichi és lajosmizsei lakos. Pályáját olajportréfestéssel kezdte, majd teljesen megigézte az akvarellfestés technikája, és hosszú éveken át tájképfestéssel foglalkozott. Jelenleg fő témája és technikája az absztrakt akvarell.

A **Lajosmizsei Napok** augusztus harmadik hetében kerül megrendezésre. Kézműves foglalkozások, gyerekműsorok, zenei programok, táncbemutatók, koncertek gazdagítják a rendezvénysorozat eseményeit.

A város minden májusban egész napos programmal kedveskedik a gyermekeknek. A **családi- és gyermekmajális**on kézművesfoglalkozások, gyermekműsorok szórakoztatják a kicsiket és szüleiket.

TEMERIN

„A mult néha még vissza-visszaint,
ilyenkor látom Temerint,
a házat és az eperfát,
hűvösében a nagyapát.”
(Illés Sándor)

A **Jegricska** Természeti Park
Park prirode **Jegrička**
Jegricska Natural Park

Temerin község mintegy 20 km-re található Vajdaság székvárosától, Újvidéktől. Három település alkotja: Temerin, Járek és Szőreg.

Rövid története

Temerin igen régi múltra tekint vissza. Környéke már az újkőkorban is lakott volt. Neve először az 1332-es pápai tizedlajstromban van feltüntetve Temeri alakban. A falu lakói magyarok voltak. Az, hogy évszázadokon keresztül sikerült megőriznie ősi helyét és nevét, arra utal, hogy sohasem volt olyan sokáig lakatlan, hogy feledésbe merüljön neve, noha a történelem viharai számos alkalommal elpusztították, lakosait pedig menekülésre késztették.

Az 1500-as évekből fennmaradt egy térkép, amely azt bizonyítja, hogy Temerinben ekkor már állt egy templom. 1526 után a lakosság nagy része elmenekült a török elől.

Az 1780-as évek azért jelentősek Temerin történetében, mert a török időktől szinte teljesen szerb etnikumú falu a magyarok betelepítése következtében fokozatosan vegyes nemzetiségűvé vált. 1798-ban gróf Szécsen Sándor a királyi kamarától vegyes adományként megkapja Temerint és Járekot, ezzel gyökeres változások következnek be, Temerint mezővárossá nyilvánítják, és évi négy vásár megtartására jogosul. Az 1800-as évek elején felépül a barokk stílusú kastély a gyönyörű kastélykerttel és a Szent Rozália-templom is.

Temerinben az 1850-es években siralmasan gyenge volt a termés, amit 1854-ben, Szent Illés napján katasztrofális vihar és jégeső koronázott meg elpusztítva az egész határt. Annak érdekében, hogy a további elemi csapásoktól megszabaduljanak, a temeriniek a szörnyű vihar napját, július 20-át fogadalmi ünneppé nyilvánították. Megfogadták, hogy ezután ezen a napon sem ők, sem unokáik nem fognak dolgozni, hanem imádkoznak, hogy kiengeszteljék Istent. Azóta Szent Illés napja Temerin ünnepe.

Temerin fejlődésének nagy lökést adott az Újvidék–Temerin–Óbecse vasútvonal kiépülése 1899-ben. Az első világháború után a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságban történt agrárreform keretében a Fernbach-birtokot szétosztották azon szerb telepesek között, akik számára a falu központjától délre, Novo Gyurgyevó néven hoztak létre egy kolóniát. Ettől kezdve a szerbek számaránya folyamatosan növekszik Temerinben. A katolikus hívek 2000-ben az igen nehéz gazdasági körülmények ellenére is felépítették második templomukat a Telep nevű városrészben.

Szent Rozália-templom

A falu központjában áll a régebbi, a Palermói Szent Rozália, a pestises betegek védőszentje tiszteletére szentelt katolikus templom. A plébániatemplom mostani épülete 1804 és 1806 közt épült fel, majd a szabadságharcban elszenvedett károk miatt 1853 és 1873 között alapos rekonstrukcióra szorult. Ebben az időszakban festette a szentély boltozatára Jakobey Károly a Szűz Mária megkoronázását ábrázoló képet. A főoltárkép 1861-ben Kapelweiser Leopold (1796–1862) bécsi művész festőiskolájában készült el. 1887-ben teljesen felújították a templomot, és különös művészi hozzáértéssel díszítették belsejét.

A temerini népi építészet

Temerinre a háromosztatú háztípus volt jellemző: első szoba, konyha, hátsó szoba beosztással. Az udvar felé néző hosszanti oldalán nyitott gang húzódott. A lakóépületek vert falúak, tetőfedésre általában nádat használtak. Az utcai homlokzatokra igen nagy figyelmet fordítottak. Temerin népi építészetére az úgynevezett parasztbarokk nyomta rá bélyegét, ami legszembetűnőbben az oromzaton, azaz kiblin jelentkezett. Az épített oromzatokon kívül elterjedt a faoromzat is, a deszkából készült

Szent Rozália-templom
Crkva Svete Rozalije
The Church of St. Rosalie

Temerini parasztházak Temerinske seoske kuće
The Farmhouses of Temerin

Hevér-tanya

Lukijan Mušicki (1777–1837)

K jednoj celi vode nas.
...Pored oba raste cvet."

„...ti jezik ljubi."

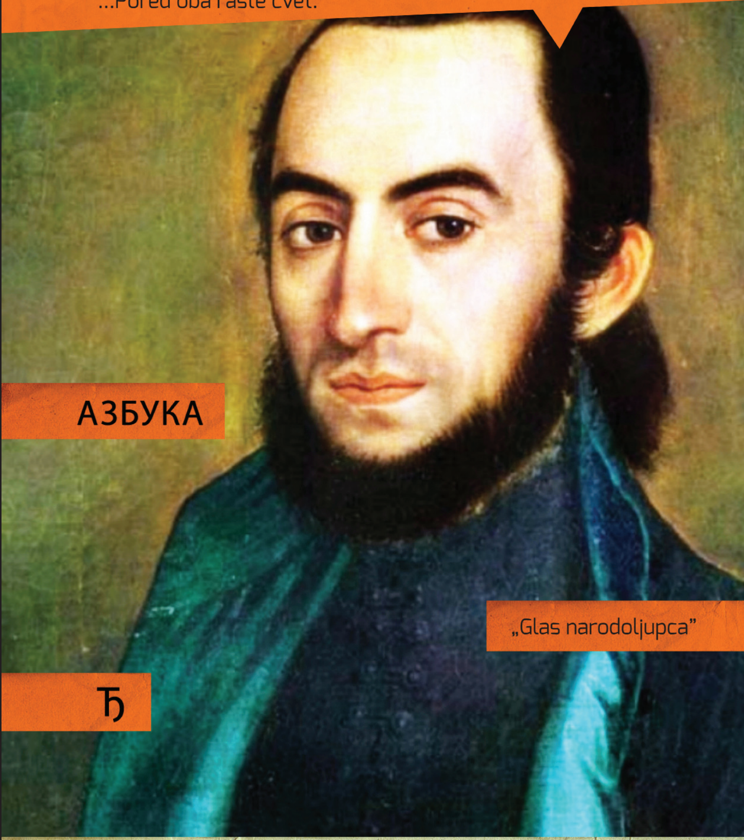

АЗБУКА

„Glas narodoljupca"

Ђ

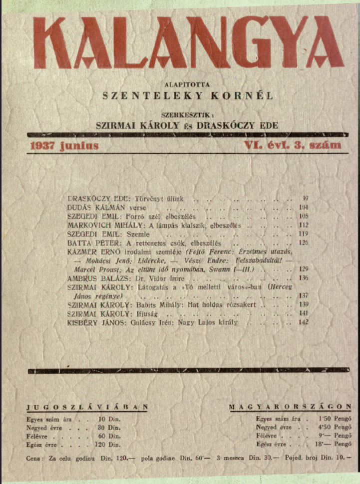

KALANGYA

ALAPITOTTA
SZENTELEKY KORNÉL

SZERKESZTIK:
SZIRMAI KÁROLY és DRASKÓCZY EDE

1937 junius **VI. évf. 3. szám**

DRASKÓCZY EDE: Törvényt ülünk 97
DUDÁS KÁLMÁN verse 104
SZEGEDI EMIL: Forró szél, elbeszélés 105
MARKOVICH MIHÁLY: A lámpás kialszik, elbeszélés 112
SZEGEDI EMIL: Szemle 119
BATTA PÉTER: A rettenetes csók, elbeszélés 126
KÁZMÉR ERNŐ irodalmi szemléje *(Fejtő Ferenc: Érzelmes utazás, — Mohácsi Jenő: Lidércke, — Vészi Endre: Felszabadultál! — Marcel Proust: Az eltünt idő nyomában, Swann I—III.)* 129
AMBRUS BALÁZS: Dr. Vidor Imre 136
SZIRMAI KÁROLY: Látogatás a »Tó melletti város«-ban *(Herceg János regénye)* 137
SZIRMAI KÁROLY: Babits Mihály: Hat holdas rózsakert 139
SZIRMAI KÁROLY: Ifjuság 141
KISBÉRY JÁNOS: Gulácsy Irén: Nagy Lajos király 142

JUGOSZLÁVIÁBAN		MAGYARORSZÁGON	
Egyes szám ára . .	10 Din.	Egyes szám ára .	1'50 Pengő
Negyed évre . . .	30 Din.	Negyed évre . .	4'50 Pengő
Félévre	60 Din.	Félévre	9'— Pengő
Egész évre	120 Din.	Egész évre . . .	18'— Pengő

Cena: Za celu godinu Din. 120.— pola godine Din. 60'— 3 meseca Din. 30.— Pojed. broj Din. 10.—

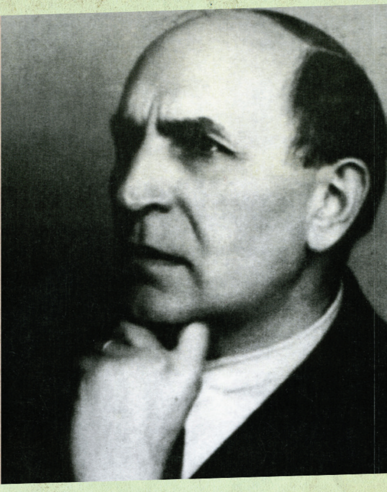

Szirmai Károly (1890–1972)

oromfalakat fürfalaknak nevezték. A tájház oromzata is fából van.

Lukijan Mušicki (1777–1837)

Görögkeleti püspök, költő. Temerinben született Luka Emušickiként, a Lukijan nevet szerzetessé válásakor vette fel. Az általános iskolát szülőfalujában végezte, majd Újvidéken, Szegeden és Pesten is tanult. A szerteágazó műveltségű, kifinomult művészi hajlammal bíró Mušicki anyanyelve mellett még legalább nyolc nyelvet ismert.

Élete elválaszthatatlanul összefonódott a szerb pravoszláv egyházzal. A Šišatovac kolostor archimandritájaként, kolostori elöljárójaként segített Vuk Karadžićnak a népdalgyűjtésben, amit abban az időben egyházi körökben nem néztek jó szemmel az egyházi szláv nyelv és a nép nyelve közötti óriási különbség miatt. Ez két táborra osztotta az értelmiséget, de ő nem támogatta egyik tábort sem, inkább a középutat választotta. Ódáit egyházi szláv nyelven írta, kevésbé fennkölt témájú verseiben, episztoláiban és epigrammáiban, a szlavenoszerbet használta. Kiemelkedő életművet hagyott hátra, legismertebb alkotásai a hazafias költemények és a személyes hangú ódák: *Glas narodoljubca* (A hazafi hangja, 1819), *Glas harfe šišatovačke* (A šišatovaci hárfa zengése, 1821) *K samom sebi* (Önmagamhoz, 1816), *Oda k samom sebi* (Óda önmagamhoz, 1821). Hozzájárult a cirill betűs szerb azbuka kialakításához is, ő alkotta meg a cirill *gy* betűt. Temerinben Lukijan Mušicki nevét viseli a művelődési központ, a középiskola és a felderítőcsapat.

Szirmai Károly (1890–1972)

Szirmai Károly temerini születésű költő, író, szerkesztő és kritikus, a vajdasági magyar irodalom kiemelkedő alakja. Első novelláit már az 1900-as évek végén

közölte a *Napkelet* és a *Magyar Szemle*. Az 1920-as évek derekán visszatért szülőföldjére, és a verbászi cukorgyárban tisztviselőként helyezkedett el.

Szenteleky Kornél mellett előbb társszerkesztője, majd 1937–1941 között főszerkesztője lett a *Kalangya* című folyóiratnak. 1945 után is jelentős szerepet játszott az irodalmi élet szervezésében. *Muzsikáló messzeség* című kötetéért neki ítélték a Híd-díjat (1969).

Temerin városa kiemelkedő szülötte előtt tisztelegve 1975-ben megalapította a Szirmai Károly Irodalmi Díjat. Tiszteletére a temerini Kókai Imre Általános Iskola udvarába egy Szirmai-mellszobrot helyeztek el, valamint a helyi könyvtárat és a művelődési egyesületet is róla nevezték el.

Sörös Imre (1932–1958)

Sörös Imre az 1956-os forradalom és szabadságharc mártírja, aki élelmiszert szállított a felkelőknek. A forradalom leverése után elhagyta az országot, majd a vád szerint hírszerzési feladattal és illegális csoportok létrehozásával megbízva tért vissza az országba, és folytatta az ellenállást. Több ízben embereket csempészett Ausztriába. Szervezkedés vezetése miatt halálra ítélték, és 1958. február 5-én kivégezték. Emléktáblája a budapesti Corvin közben áll.

Illés Sándor (1914–2009)

Illés Sándor temerini származású magyar író, költő, műfordító, újságíró. A gimnáziumot és az egyetemet Belgrádban végezte. Pályafutását a zombori *Új Hírek* felelős szerkesztőjeként kezdte, majd a *Délvidék* című újság főszerkesztője lett. A második világháború alatt a keleti fronton haditudósító, a *Honvéd* című lap szerkesztője. 1945-ben Budapestre költözött. Dolgozott a *Szabad Szó*nál, a *Friss Újság*nál, 1950-től nyugdíjba vonulásáig a *Magyar Nemzet* főmunkatársa volt. Jegyzeteit hallhattuk a Magyar Rádióban is.

Sörös Imre (1932–1958), 1956 mártírja

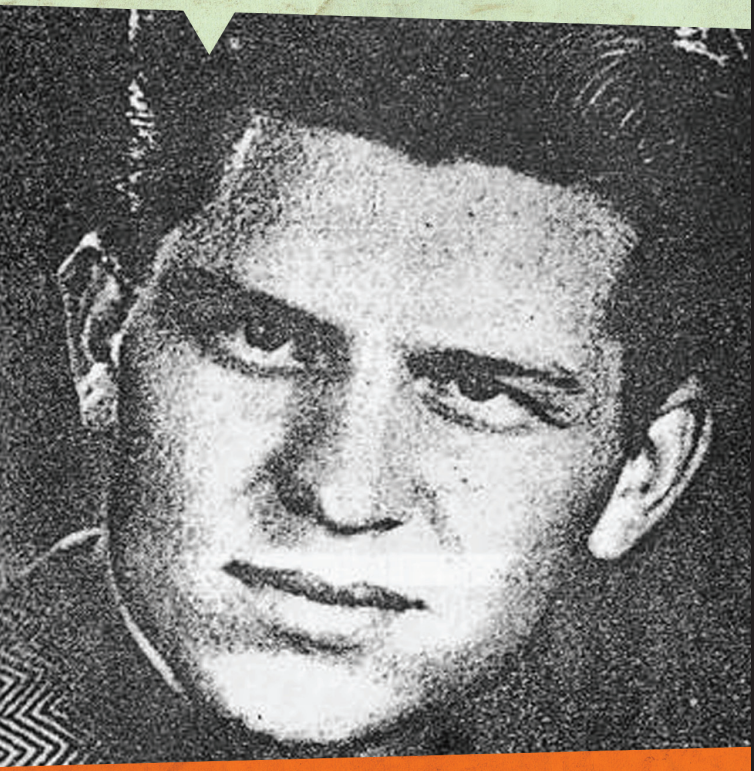

Illés Sándor (1914–2009)

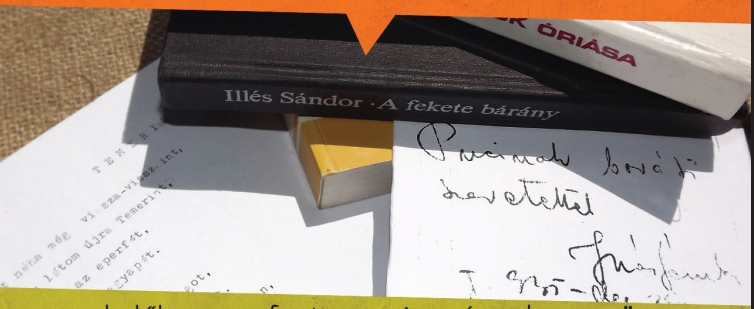

„...belőlem az a fontos, ami a színpadon van."
(Petrik Andrea színművész)

Tájház (tisztaszoba) Zavičajna kuća (čista soba) Ethno House

TAKT
(Temerini Alkotóműhely és Képzőművészeti Tábor)

Vince-napi borverseny Wine Contest on Vince-Day Januarski međunarodni festival vina

Illés Sándornak 1932-ben jelent meg az első könyve, melyet még 33 kötet követett. Műveiben újjáéled a Bácska és a szülőfalu, Temerin egykori, letűnt világa. Többen nevezték őt már a „legtemerinibb temerininek". Amellett, hogy Illés Sándor Temerin díszpolgára, élete során számos szakmai elismerésben részesült, megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend arany fokozatát, és még egy sor rangos díjjal tüntették ki.

Petrik Andrea

A budapesti Radnóti Színház színművésze. Játszott néhány kisfilmben, számos színdarabban, szinte minden este színpadon van. Láthattuk már Lírként, Antigonéként, Psychéként, az *Édentől keletre* Kate-jeként,

a *Boldogtalanok* Rózájaként… „Az a színház, amit én képviselek, egy más világ, más hit, más út. Az előadásaim által adok magamból: belőlem az a fontos, ami a színpadon van" – vallja. Az utóbbi évek egyik legnagyobb felfedezettje. Eddigi alakításai azt bizonyítják, hogy tökéletesen mindegy, milyen szerepet osztanak rá, ő bármely helyzetben helytáll. A Nemzetközi Színművészeti Egyetemi Fesztiválon 2008-ban elnyerte legjobb színésznőnek járó díjat.

A **temerini tájház** az egyik legrégebbi és legszebb paraszтház a Délvidéken, az 1850-es években már biztosan állt, sőt vastag falai nagy valószínűséggel a település 1848-as felperzselése előttről valók. A ház és környéke Temerin magyar lakosságának népi építészeti emlékeit, valamint a hagyományos paraszti életmódot, családi életteret és gazdálkodást hivatott

bemutatni, de közösségi térként is funkcionál. A ház szarufás tetőszerkezetű, oromzata deszkából készült és napsugarakat mintáz. Az épületben lakott több mint fél évszázadon keresztül a népes Matuska család. A házban később Sziveri János költő lakott feleségével, aminek emlékét a házon tábla őrzi.

1976-ban alakult meg a **Temerini Alkotóműhely és Képzőművészeti Tábor** (akkori nevén Temerini Amatőr Képzőművészeti Találkozó). Alapítója és szervezője, valamint házigazdája Hevér János. A kéthetes találkozókat rendszerint a Szőreg melletti Hevértanyán tartják. A Tábor során ítélik oda 1978-tól a Bíró Miklós-díjat a legszínvonalasabb alkotásokkal bemutatkozó fiatal művésznek. A díjat Ács József kezdeményezésére Bíró Miklós szülei és a TAKT alapította a fiatalon elhunyt képzőművész emlékére. 1985-ben TAKT-díjat is alapítottak, amelyet szintén minden évben kiosztanak. 1987-ben alakult meg a Túlabarai Ifjúsági Alkotótábor, amelyen fiatal pályakezdő képzőművészek vesznek részt. A foglalkozásokat neves hivatásos képzőművészek vezetik.

1998 óta a Temerini Kertbarátkör minden évben megszervezi az immár nemzetközi hírnévnek örvendő **Vince-napi borversenyt és borkóstolót**, ezt megelőzően pedig – mintegy főpróbaként – a Márton-napi újborkóstolót. Ma már a temerini katolikus plébánia részére a kör borászai készítik a misebort, amelyet János-napkor szentel meg az esperesatya. A Temerini Kertbarátkörnek ma már három okleveles borbírálója van: dr. Dujmovics László, Paska Oszkár és Horvát László. A kertbarátok ma már biztosak abban, hogy sikerült behozniuk azt a lemaradást, amely a borkultúra II. világháború utáni elsorvasztásának a következménye volt.

SAŽETAK

U okviru projekta *„Voice of the Village"* (Application ID: HUSRB/1002/222/033), sa finansijskom podrškom IPA prekograničnog programa Mađarska–Srbija, realizuje se putujuća izložba u tri vojvođanska naselja (Ada, Bečej, Temerin) i u jednom naselju u Mađaskoj (Lajošmiže). Izložba prikazuje vizualno i tekstualno intelektualni sjaj (čovek i okolina), lepotu građevinske baštine (kamen), snagu kolektivnog znanja i kolektivne fikcije (prošlost, sadašnjost, budućnost). Izložba se u stvari trudi vizualno redefinisati i prikazati lirsku poruku koju je pesnik Zoltan Siđi – rođen u Adi, a danas živi u Budimpešti – napisao u pesmi „Vlastito mesto":

Sa njim je zavičaj.

U njemu rodni kraj.

Kroz njega iskon diše.
To mu je pravi dom.
Večno ga proleće njiše
što čuva u srcu svom.

Izložba se otvara 30. juna u Adi, 21. jula u Temerinu, 3. avgusta u Bečeju, a u Lajošmižeu 20. avgusta 2012. godine. Ova izložba je tek prva stanica u nizu događaja čiji je cilj da ubede sve interesne strane (lokalne vlasti, civili, itd.) o tome da se može i treba stupiti u kontakt i ostvariti kvalitetna i intenzivna veza sa onima, koji su otišli iz rodnog mesta.

Ada je smeštena u srednjem delu Istočne Bačke, na desnoj obali Tise. U okolini Ade je postojalo više naselja već i u srednjem veku. Ova naseljena mesta su nestala posle izgubljene bitke kod Mohača. Stanovništvo bežući od turskih razaranja nalazi utočište na brežuljku koji se izdiže iz trske i močvare. Ovo mesto

su Turci nazvali „Hada" što znači ostrvo. Danas mala privreda i zanatstvo imaju važnu ulogu u privrednom životu grada.

U centru grada se nalazi **katolička crkva** posvećena Svetom Trojstvu, koja je sagrađena 1795. godine, **pravoslavna crkva** Vaznesenja Gospodnjeg podignuta je 1926. godine. Treća značajna crkva u Adi bila je **sinagoga**, koju su 1973. godine srušili.

Poznati lingvista **Gabor Sarvaš** je rođen u Adi, bio je borac za kulturu i negovanje mađarskog jezika, stekao je državni ugled za svoj rad u oblasti lingvistike. Detinjstvo **Lasla Moholi-Nađa** se vezuje za Mol, bio je istaknuta ličnost u avangardnoj umetnosti XX veka. Rukometaš **Arpad Šterbik**, golman BM Cuidad Reala, proglašen je najboljim rukometašem 2005. godine. Poznati slikar portreta i ikona XIX veka **Novak Radonić** rođen je 1826. godine u Molu. **Radivoj Popović** je zauzimao značajno mesto u muzičkom životu Ade u prvoj polovini XX veka.

Naselje ima tri značajna kulturna, zabavna dešavanja, a to su: **Lingvistički dani „Gabor Sarvaš"**, **Likovni simpozijum „Novak Radonić" i Derbi u Adi**.

Bečej leži u srcu Vojvodine, u srednjem delu Potisja, uz desnu obalu Tise. Povoljan geografski položaj je pružao i dan danas pruža odlične mogućnosti za razvoj. Bečej je tipičan potiski gradić okružen bogatom, plodnom, crnom zemljom. Osim grada Bečeja opštinu sačinjavaju i sledeća mesta: Bačko Gradište, Bačko Petrovo Selo, Poljanica, Mileševo i Radičević.

Prevodnica Ištvana Tira nalazi se na spoju kanala „Franc Jozef" sa Tisom, građena je od 1895. do 1900.

Na glavnom trgu, na takozvanoj **Pogači** se nalaze najlepše zgrade Bečeja (Gradska kuća, zadužbina baronice Eufemije Jović, katolička crkva posvećena uspenju Bogorodice, pravoslavna crkva posvećena Svetom velikomučeniku Georgiju, Tehnička škola, rodna kuća braće Tan – označena spomen-pločom). Na Glavnoj ulici su i zgrade **biblioteke** i **muzeja**.

Gornje fasade iliti **pročelja** kuća napravljena od dasaka složenih u **motiv sunčevih zraka** karakterišu **narodno graditeljstvo** Potisja, istočno i zapadno od Tise.

Posebnu čar Bečeju daju i prelepe **Ajnfort kapije**, napravljene od rezbarenog drveta, koje su nekada bile simbol moći i prestiža. **Dvorac „Fantast"** nalazi se na putu između Bečeja i Bačke Topole. U Bečeju su rođena braća **Karolj Tan**, hemičar i **Mor Tan**, slikar. **Mikloš Boja** je bio uspešan u moto trkama.

Umetničko takmičenje srednjoškolaca je jedinstvena manifestacija na našim i širim područjima, namenjena srednjoškolcima, koji se bave umetničkim stvaralaštvom, u raznim umetničkim granama.

Lajošmiže se nalazi na severnom delu Bač-Kiškun županije, na severu peščare između Dunava i Tise, 17 km od Kečkemeta. Skoro ceo grad je sagrađen na pesku. Prirodno bogatstvo grada čini park, koji ima više od sto godina, na sredini sa impozantnim dvorcem Gerebi, sa deset hrasta lužnjaka od 120 do 200 godina starosti (ostaci su nekadašnje pustare), sa divljim kruškama od 70 i od 120 godina, sa veštačkim jezerom od osam hektara, koje služi za odmor.

Najstariji arhitektonski spomenik grada je **crkva** u pustari sagrađena pri kraju XIV veka.

Rimokatoličku crkvu su sagradili u čast francuskom kralju Svetom Luju. **Reformatska crkva** je podignuta 1902. godine. Nova **Gradska kuća** je svečano predata 20. avgusta 2003. godine. **Dom kulture** i **biblioteka** su smešteni u modernu zgradu, koja je savršena za održavanje raznih konferencija, predavanja, izložbi i dugih dešavanja.

Laslo Benke širom sveta poznat kuvar i poslastičar je rođen u Lajošmižeu. **Ferenc Bešenjei**, Glumac nacije, dva puta je dobio Košutovu nagradu, posle penzionisanja živeo je povučeno na svom salašu u Lajošmižeu. Članovi **porodice Gerebi** su bili uvažavani, poštovani i poznati po tome, da su pomagali

siromašne. **Laslo Rimoci**, poznati stručnjak u pravljenju grilaža, takođe je rođen ovde. Meštani su jako ponosni i na olimpijskog prvaka u grčko-rimskom stilu rvanja **Imrea Poljaka**, kao i na apstraktne akvarele **Ilone Sel**.

Dani Lajošmižea se ordžavaju treće nedelje avgusta. Grad svakog maja izlazi u susret deci i organizuje celodnevni program za njih.

Temerin je udaljen svega 20 km od najrazvijenijeg grada u Vojvodini, Novog Sada. Opština Temerin se sastoji od 3 naselja, a to su: Temerin, Bački Jarak i Sirig. Okolina Temerina je bila nastanjena već u doba neolita. U pisanim dokumentima, Temerin se prvi put spominje 1332. godine u papskoj priznanici, u obliku „Temeri". Izgradnja železnice Novi Sad–Temerin–Bečej 1899. godine znatno je doprinela razvoju opštine. Katolički vernici su 2000. godine uprkos vrlo teškoj ekonomskoj situaciji podigli svoju drugu crkvu na Telepu.

U centru grada stoji starija **katolička crkva**, posvećena Svetoj Rozaliji, devici iz Palerma, koja je zaštitnica obolelih od kuge. 1887. godine je ova crkva renovirana, unutrašnjost je ukrašena sa posebnim umetničkim umećem. Tipične temerinske **seoske kuće** su podeljene na tri dela: prednja soba iliti čista soba, kuhinja i zadnja soba. Ove kuće su građene u stilu „seoskog baroka". Kuće su imale uglavnom građena pročelja, ali postojale su i kuće sa pročeljima od dasaka, takva je i temerinska **Zavičajna kuća**.

Lukijan Mušicki, srpski vladika i pesnik, tvorac ćiriličnog slova „đ", rođen je u Temerinu. Tu se rodio i **Karolj Sirmai**, pesnik, pisac, urednik i kritičar, poznata ličnost mađarskog književnog života u Vojvodini. **Imre Šereš**, mučenik Mađarske revolucije 1956. godine, nosio je hranu revulucionarima, borcima za slobodu. **Šandor Ileš**, mađarski pesnik, pisac, novinar, prevodilac rođen takođe u Temerinu, iz njegovih dela možemo saznati puno o nekadašnjem životu u Temerinu i okolini. **Andrea Petrik**, mlada glumica budimpeštanskog pozorišta „Radnoti".

Zavičajna kuća je jedna od najstarijih i najlepših seoskih kuća u Vojvodini. 1976. godine je osnovana **Temerinska likovno stvaralačka kolonija – TAKT**. Od 1998. Društvo ljubitelja bašte iz Temerina organizuje **Januarski međunarodni festival vina**.

SUMMARY

The Voice of the Village project (Application ID: HU-SRB/1002/222/033) which is realized with the support of the Hungary–Serbia IPA Cross-border Co-operation Program organizes a traveling exhibition. Its aim is to express and display the spiritual aura (man and landscape), the beauty of built heritage (stone) and the force of public knowledge and fiction (past, present, future) in three towns of Vojvodina and one in Hungary (Ada, Bečej, Temerin and Lajosmizse) with the help of visuality and words. It also tries to visually rephrase the lyric message of the poet Zoltán Szűgyi, born in Ada, now living in Budapest in his poem, *A magad helyén*:

Otthon vagy.

Otthon.
Őszben, nyárban, télben.
Otthon a tavaszi ébredésben.
Otthon vagy teljességben.

The exhibition opens June 30 in Ada, July 21 in Temerin, August 3 in Bečej and August 20 in Lajosmizse. The chain of events is the first step of the mobilizing activity series which attempts to persuade local governments and the public that it is possible and necessary to establish a strong and quality relationship with the emigrated.

Ada lies in the middle of East-Bačka, on the right bank of the river Tisa. A few settlements already existed in the medieval era. The settlements disappeared after the battle of Mohács. Escaping from the Turkish destruction, the population found shelter on a hill surrounded by swamps. The hill was named Hada which means island in English.

Nowadays artisans make up the main part of the town's industrial life.

In the town centre we can find the **Catholic church called Trinity**, built in 1795 and the **Orthodox church**, built in 1926 in honour of the Ascension of Jesus. The third famous church was the **Synagogue** which was pulled down in 1973.

A famous citizen was the linguist **Gábor Szarvas**, the founder of the Hungarian language cultivation. The childhood of **László Moholy-Nagy,** a distinctive artist of the 20th century avant-garde, can be linked to Mol. The handball goalkeeper, **Árpád Sterbik**, selected the best goalkeeper in the world in 2005 started his sports career in Ada. The famous portrait and icon painter of the 19th century, **Novak Radonić** was born in 1826 in Mol. **Radivoj Popović** played an outstanding role in the musical life of Ada in the first half of the 20th century.

The three most important cultural events of the town are the **Language Cultivation Days "Gábor Szarvas"**, the **Fine Arts Symposium "Novak Radonić"** and the **Derby of Ada.**

Bečej lies in the heart of Vojvodina. It lies on the right bank of the river Tisa and its fortunate geographical position contributed to its development in the past and present. It is a typical town in Bačka with a typical "greasy" black soil. The surrounding villages are Bačko Gradište, Bačko Petrovo Selo, Pecešor, Mileševo and Radičević.

The **Türr István dam** was founded between 1895 and 1900 at the Tisa estuary of the Ferenc József Channel. It used to be one of the most modern buildings in the world.

We can find the most beautiful buildings in **the central square** (called Pogača), like the Town Hall, the palace of baroness Eufemija Jović, the Ascension of Virgin Mary church, the St. George Orthodox church, the Polytechnic and the house of birth of the Than

brothers. The museum and the library are also located in the main street. The so-called sunbeam battlement farmhouses made of sawn planks are to be found east and west to the line of the river. The so-called Einfort-Gates are in the Zöldfás and Plébánia streets. The Fantast castle is on the road between Bečej and Bačka Topola. The chemist **Károly Than** and the painter **Mór Than** were born in Bečej. The most successful bike racer of the town was **Miklós Boja**.

A unique event is the **Art Contest of Secondary School Students** which is one of the most important events among the Hungarians of the region.

Lajosmizse is situated on the north of Bács-Kiskun county, 17 km north-west from Kecskemét. Almost the entire town is built on sand. There are numerous natural resources, including a hundred-year-old park with the **Geréby-mansion**, ten pedunculated oaks, each 120-200 years old (with the remnants of the plain oaks), a 70 and a 120-year-old pear tree and the artificial eight-acre fishing lake also a great place for leisure.

The oldest architectural heritage of Lajosmizse is the **Plain Church** built at the end of the 14th century. The **Roman Catholic Church** was sanctified in honour of the French king St. Louis. The **Reformed Church** was built in 1902. The new Town Hall was presented August 20, 2003. The Community Centre and Library of Lajosmizse is a modern group of buildings suitable for conferences, exhibitions, presentations and various events.

A famous citizen is the master chef **László Benke. Ferenc Bessenyei**, The Actor of the Nation, having finished his acting career, retired to his farm near Lajosmizse. The members of the **Geréby** family were prestigious citizens and were known for helping the poor. **László Rimóczi**, the master of brittle-making was born here. The town can also be proud of the Olympic champion wrestler **Imre Polyák** and of the abstract watercolour of **Ilona Széll**.

The **Lajosmizse Days** is held in the third week of August every year. The town also organizes a day-long children's festival in May.

Temerin is situated 20 km from the capital of Vojvodina, Novi Sad. It is made up of Temerin, Bački Jarak and Sirig. The area was already populated in the New-Stone Age. Its name first occurred in the pontifical calendar as Temeri in 1332. The development of Temerin was boosted by the founding of the Novi Sad–Temerin–Bečej railway line. The citizens managed to build a Roman Catholic Church in the Telep area of the town despite the economic difficulties in the 2000s.

In the centre there is the St. Rosalie of Palermo Catholic church, a church built in honour to the patron saint of the plague-stricken. The church was renovated in 1887 and the interior was ornamented with delicate taste.

Temerin was characteristic of the three-part houses: front room, kitchen and back room. The so-called peasant baroque was also dominant in architecture. The main material for battlements was wood.

A famous citizen was the Orthodox episcope, poet **Lukijan Mušicki**, the inventor of the cyrillic letter *đ*. **Károly Szirmai**, poet, editor, writer and critic was also born in Temerin and he is one of the most prominent figure of the Hungarian literature in Vojvodina. **Imre Sörös** was a martyr of the 1956 Revolution and freedom fight, providing the freedom fighters with food. **Sándor Illés** is another famous literary figure, filling Bačka and the country with life in his works. **Andrea Petrik** is an actress of the Radnóti Theater in Budapest.

The ethno house in Temerin is one of the oldest and the most beautiful ethno houses in Vojvodina. **The Temerin Fine Arts Camp** was founded in 1976. The Temerin Horticulture Club has organized the famous **Vince Day wine contest and wine tasting festival**.

www.hu-srb-ipa.com

Project manager / Projektvezető /
Vođa projekta: **Schwertner János**

A kiállítás kurátora / Urednik izložbe /
Editor of the exhibition: **Mgr. Hajnal Jenő**

Szerzők / Autori / Authors: **Apró László**, **Fáy Marianna** (Ada); **Farkas Béla**, **Károlyi Ervin** (Bečej / Óbecse); **Guti Istvánné** (Lajosmizse); **Nádi Karolina** (Temerin); **Hugyik Richárd**

Látványterv / Dizajn / Design: **Balogh Tamás**

Lektor / Lektor / Lector: **Kaszás Angéla**

Fotó / Fotografija / Photo: **Simon István** (Ada); **Nenad Sretenović** (Bečej / Óbecse); **Grnja Michal** (Temerin)

Nyomda / Štamparija / Press: Verzal (Újvidék /
Novi Sad)

Ez a dokumentum az Európai Unió pénzügyi támogatásával valósult meg. A dokumentum tartalmáért teljes mértékben a Kistérségek Fejlesztéséért Tudományos Egyesület és a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet vállalja a felelősséget, és az semmilyen körülmények között nem tekinthető az Európai Unió és/vagy az Irányító Hatóság állásfoglalását tükröző tartalomnak.

Ovaj dokument je odštampan uz finansijsku podršku Evropske unije. Za sadržaj ovog dokumenta je odgovoran isključivo Academic Society for the Development of the Microregions ili Zavod za kulturu vojvođanskih Mađara i sadržaj ovog dokumenta ne odražava zvanično mišljenje Evropske unije i/ili Direktorata.

This document has been produced with the financial assistance of the European Union. The content of the document is the sole responsibility of the Academic Society for the Development of the Micro-regions and of the Institute for Hungarian Culture in Vojvodina and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union and/or the Managing Authority.

Jó szomszédok a közös jövőért

Dobri susedi zajedno stvaraju budućnost

Good neighbours creating common future

KFTE

KISTÉRSÉGEK FEJLESZTÉSÉÉRT TUDOMÁNYOS EGYESÜLET • 1997 •

VMMI
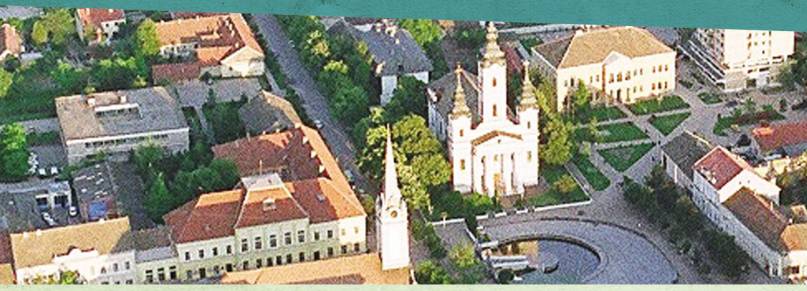
VOV